

ДЕМИДЕНКО Л. М.

к. е. н.

Полтавська державна аграрна академія

lesya-demidenko@rambler.ru

ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Мета статті полягає у здійсненні характеристики чинників, що впливають на інноваційну діяльність підприємств, а також виявленні тих, що сприяють та перешкоджають підвищенню їх інноваційної активності. У результаті дослідження було визначено, що серед політичних, економічних, виробничо-технологічних та соціальних чинників доцільно виокремити ті, що стримують інноваційну активність підприємств, а також ті, що сприяють їй. Визначення чинників, що сприяють інноваційній активності підприємств, дасть змогу в майбутньому побудувати ефективну стратегію інноваційного розвитку не тільки окремого суб'єкта господарювання, але й регіонів, і держави в цілому. Виокремлення чинників, що стримують інноваційну активність підприємств, є необхідним для проведення їх детального аналізу та пошуку шляхів їх усунення.

Ключові слова: чинники, інноваційна активність, нововведення, інноваційний розвиток, інноваційний продукт, інвестування.

ДЕМИДЕНКО Л. Н.

к. э. н.

Полтавская государственная аграрная академия

lesya-demidenko@rambler.ru

ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель статьи состоит в осуществлении характеристики факторов, влияющих на инновационную деятельность предприятий, а также выявлении тех, которые способствуют и препятствуют повышению их инновационной активности. В результате исследования было определено, что среди политических, экономических, производственно-технологических и социальных факторов целесообразно выделить те, которые сдерживают инновационную активность предприятий, а также те, которые способствуют ей. Определение факторов, способствующих инновационной активности предприятий, позволит в будущем построить эффективную стратегию инновационного развития не только отдельного предприятия, но и регионов, и государства в целом. Выделение факторов, сдерживающих инновационную активность предприятий, необходимо для проведения их детального анализа и поиска путей их устранения.

Ключевые слова: факторы, инновационная активность, нововведения, инновационное развитие, инновационный продукт, инвестирование.

DEMYDENKO L. M.

candidate of economic sciences

Poltava State Agrarian Academy

lesya-demidenko@rambler.ru

INCREASING FACTORS OF THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES

The purpose of the article is the implementation of the factors characteristics that affect the innovation activity of enterprises, as well as identifying those that facilitate and prevent the increasing of their innovation activity. In the result of the investigation it was determined that among political, economic, industrially-technological and social factors should distinguish those that constrain innovative activity of enterprises, as well as those that contribute to it. Identification of the factors that contribute to innovative activity of enterprises, will help in the future to build an effective strategy of innovative development not only separate enterprise, but also regions and the state as a whole. Distinguish the factors that constrain innovative activity of enterprises is essential for their detailed analysis and finding ways to elimination them.

Keywords: factors, innovation activity, innovation, innovative development, innovative product, investment.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах глобалізації економіки та науково-технічного прогресу підтримка та забезпечення високого рівня інноваційної активності вітчизняних підприємств належить до числа головних державних пріоритетів внутрішньої політики багатьох країн. Адже інновації є запорукою комплексного розвитку суспільства від науки і освіти до виробництва і споживання. Саме тому активізація інноваційних процесів в економіці та повноцінне використання потенціалу науки і процесі технологічної модернізації економіки України, визначені в Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», є стратегічним пріоритетом соціально-економічної політики держави [1].

Інноваційна діяльність являє собою цілеспрямоване функціонування суб'єкта господарювання щодо створення, впровадження у виробництво та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень науково-технічної революції, що приносять прибуток, тому впровадження інноваційних розробок у виробничий процес підприємств набуває щоразу більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна активність підприємств є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених : Грановська В. Г. [2], Гриньова В. М., Козирева О. В. [3], Федулова Л. І. [4], Глухова С. В., Турило А. М., Фатхутдінов Р. А., Шумпетер Й., Яценко О. В. та ін. Систематизовуючи дослідження цих учених, можна зробити висновок, що інноваційна діяльність є основним шляхом подолання кризових явищ та джерелом підвищення конкурентоспроможності підприємств і держави в цілому. Проте не в повній мірі залишаються висвітленими питання, пов'язані з класифікацією чинників, що впливають на інноваційну активність підприємств в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика чинників, що впливають на інноваційну діяльність підприємств, а також виявлення тих, що сприяють та перешкоджають підвищенню їх інноваційної активності.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою класифікації чинників підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства доцільно скористатися PEST-аналізом, що призначений для виявлення політичних (P – political), економічних (E – economic), соціальних (S – social) і технологічних (T – technological) аспектів зовнішнього середовища, які впливають на бізнес компанії [5, с. 65].

Даний аналіз доцільно проводити з метою виділення чинників, що стримують інноваційну активність підприємств, а також сприяють їй.

Основні політичні чинники, що впливають на інноваційну активність підприємств, наведено на рис. 1.

Одним з ключових політичних чинників, що стримують інноваційну активність підприємств, є політично обумовлена низька місткість вітчизняного ринку для багатьох видів інноваційної продукції світового співтовариства. Прикладом існуючих обмежень на урядовому рівні є обговорення міністерств і відомств України з іноземними партнерами. Так, 12 липня 2012 р. відбулося засідання Україно-російської міждержавної комісії, на якому обговорювалася можливість ліквідації будь-яких обмежень, квот і захисних бар'єрів, що існують у торговому обміні між двома країнами. На даний момент ведуться переговори між Україною та Євразійською економічною комісією про ліквідацію існуючих бар'єрів.

Недосконалий розвиток нормативно-правової бази інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури є також політичним чинником, стримуючим інноваційну активність. Україна сьогодні – це країна Європи, для якої характерний неналежний рівень стимулювання інвестицій у наукові дослідження і розробки, практично відсутній вплив держави на інноваційні процеси в економіці, внаслідок недостатньої підтримки держави продовжується деградація наукового потенціалу. Без вирішення цих проблем всі заклики про переведення економіки на інноваційний шлях розвитку будуть залишатися порожніми деклараціями і пустими розмовами. Підтвердженням цього є вилучення із Закону України

“Про інноваційну діяльність” статей 21 і 22, що містили в собі особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності. Після цього він практично втратив свій сенс і по суті перетворився на суто декларативний документ, в якому визначається певна термінологія і розповідається про поширені в світі механізми впливу держави на інноваційні процеси, але жоден з цих механізмів реально не запроваджується. На сьогоднішній день чинна законодавча база науково-технологічного та інноваційного розвитку, незважаючи на значні зусилля, витрачені на її розробку, не відповідає сучасним вимогам і практично не впливає на темпи такого розвитку. У ній лишаються невирішеними питання: податкових пільг та субсидій, необхідних для стимулювання інноваційної діяльності та витрат на наукові дослідження; розробки, формування інноваційних венчурних фондів; митних пільг для науково-дослідних установ, що закуповують наукові прилади й експериментальне обладнання за кордоном.

Рис. 1. Політичні чинники, що впливають на інноваційну активність підприємств

Серед політичних чинників, що сприяють інноваційній активності підприємств, є створення сприятливих економічних умов для залучення інвестицій в інноваційну сферу. Проведення таких заходів, як інвестиційний форум “Черкащина – територія співпраці”, інвестиційний форум “Україна: Інвестиції. Інфраструктура. Євро-2012”, V Міжнародний економічний форум “Інновації. Інвестиції. Харківські ініціативи!”, VII Міжнародний інвестиційний форум “Таврійські горизонти: екологічні інвестиції, співпраця, економічний розвиток”, перший щорічний міжнародний “ABC: Ukraine & Partners”, IV Міжнародний інвестиційний форум “Ялтинські ділові зустрічі” та ін. допомагає створити сприятливий імідж країни і обговорити питання, що виникають в процесі інвестування капіталів в українську економіку.

Наявність державної та регіональної інноваційної політики виступає іншим важливим чинником, що визначає напрямки інноваційного розвитку. Державна інноваційна політика відображена в стратегії інноваційного розвитку України на період 2010–2020 рр., а регіональна, у свою чергу, – в стратегіях інноваційного розвитку окремих регіонів.

Глобалізація і міжнародний поділ праці зумовлюють успіх інноваційного розвитку як країни, так і регіонів. Це обумовлено тим, що кожен регіон може зосередити зусилля на окремих галузях провадження господарської діяльності, а не розпорозувати всі види ресурсів на розвиток безлічі галузей. Тим самим вони мають можливість отримати унікальні конкурентні переваги в конкретній області і здійснити інноваційний прорив.

Цільове фінансування перспективних інноваційних проектів також сприяє зростанню інноваційної активності. Так, згідно ст. 17 Закону України “Про інноваційну діяльність”

передбачено фінансування інноваційних проектів шляхом: повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів; часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повної чи часткової компенсації, відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів майнового страхування реалізації інноваційних проектів [6].

До економічних чинників, що стримують інноваційну активність підприємств слід віднести нестачу власних коштів для фінансування інноваційної діяльності, що обмежує потенціал інноваційного розвитку. Здійснення інноваційної діяльності пов'язано з підвищеними ризиками. Тому використання позикових коштів не завжди є доцільним. Більшу частину фінансування інноваційної діяльності повинні становити власні кошти, які не завжди є в достатніх обсягах для реалізації інноваційних проектів.

Низький платоспроможний попит на нову продукцію також робить стримуючий вплив на інноваційну активність. Це обумовлено тим, що для формування стійкого попиту на інноваційну продукцію має пройти певний проміжок часу, тому новий продукт і потреби в ньому повинні створюватися в один і той же час.

Висока вартість нововведення є одним із економічних чинників, що стримують інноваційну активність самостійно господарюючих суб'єктів. Це обумовлено, насамперед, тим, що в кінцевій вартості нового продукту більшу частину складають витрати на науково-дослідну діяльність, дослідно-конструкторські роботи і підготовку виробництва. Труднощі залучення капіталу також обумовлюють уповільнення процесу розвитку інновацій, так як існує високий ризик неповернення коштів, а сам процес інвестування в інновації передбачає відтік капіталу на тривалий період часу.

Інноваційна діяльність пов'язана з підвищеним рівнем ризику, що передбачає необхідність наявності власних грошових коштів підприємства при реалізації інноваційного проекту, а також залежить від фінансового стану підприємства. Складність вибору джерел фінансування інноваційної діяльності також є стримуючим чинником. Аналіз способів інвестування, від яких залежить ефективність реалізації інноваційного проекту, дозволяє виділити ключові джерела залучення коштів: бюджетні кошти державного і регіонального рівня; кошти спеціальних позабюджетних фондів; власні кошти підприємства; іноземні інвестиції; позикові кошти кредитних і комерційних структур; приватні накопичення фізичних осіб.

Дефіцит обігових коштів є черговим економічним чинником, стримуючим інноваційну активність. Неефективне управління товарно-матеріальними запасами і ризик неплатежів призводять до недостатнього фінансування інноваційної діяльності.

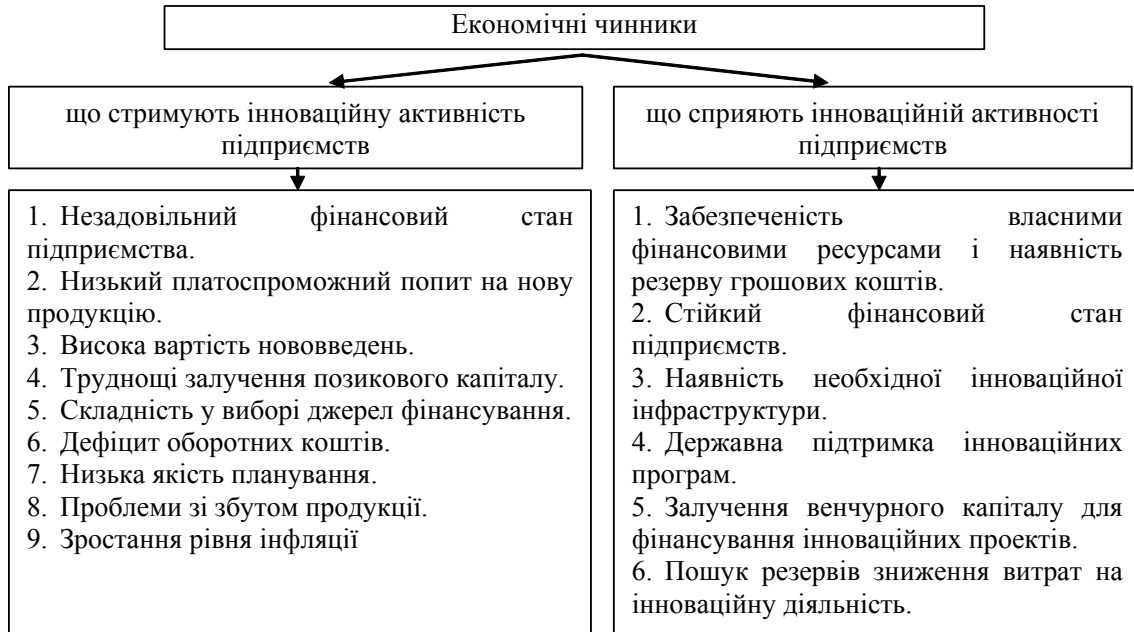
Низька якість планування діяльності на підприємстві також негативно впливає на ефективний розвиток інновацій. Недотримання принципу єдності науково-технічних, економічних і соціальних завдань планування, принципу комплексності та принципу наукової обґрунтованості планування і домінування стратегічних альтернатив призводить до відсутності чіткого взаємозв'язку здійснення НДДКР, виробництва і маркетингу, результатом чого можуть бути проблеми, пов'язані зі збутом інноваційної продукції.

Зростання рівня інфляції впливає на показники ефективності інноваційної діяльності, знижуючи їх. Виникає загроза використання статистичних методів зіставлення різночасових грошових витрат, що може призвести до помилки прогнозування результатів діяльності.

У свою чергу, доцільно виокремити економічні чинники, що сприяють зростанню інноваційної активності підприємства (рис. 2).

Перелік економічних чинників свідчить про наявність можливостей здійснити інноваційний прорив, спираючись на власні кошти підприємства, державну підтримку і

створювану інфраструктуру. Економічно господарюючі суб'єкти, що мають можливість послабити вплив чинників, що стримують інноваційну активність, а також в повній мірі використовувати ті, що сприяють їй, володіють унікальною перевагою – перевагою синергетичного ефекту.

Рис. 2. Економічні чинники, що впливають на інноваційну активність підприємств

Проводячи подальший аналіз, пропонуємо виділити виробничо-технологічні чинники, що впливають на інноваційну активність (рис. 3).

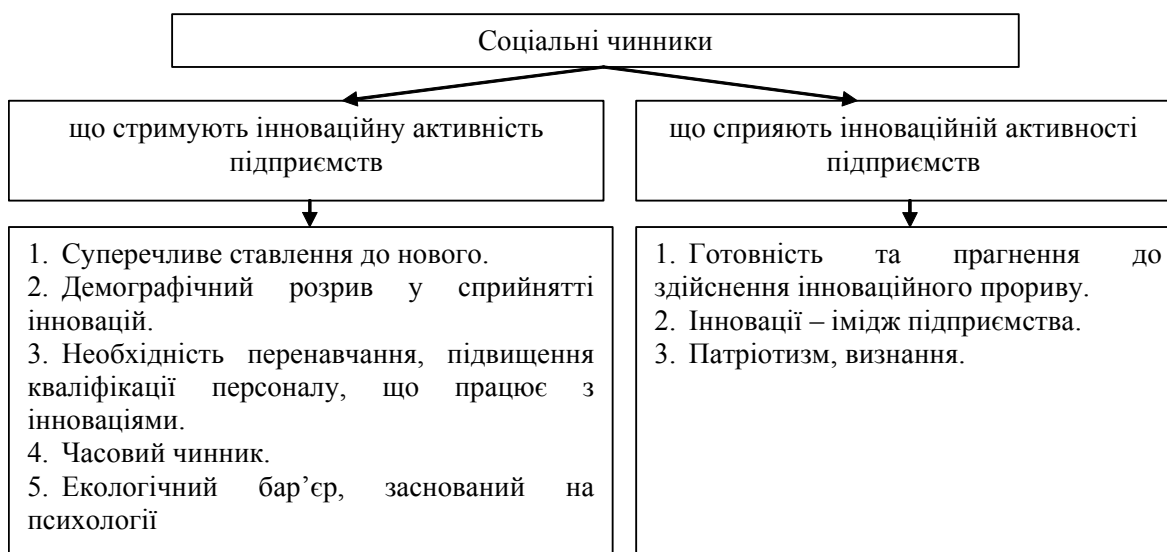
Рис. 3. Виробничо-технологічні чинники, що впливають на інноваційну активність підприємств

Більшість з наведених чинників, що стримують інноваційну активність, можна віднести до проблем топ-менеджменту підприємств, до неефективного управління виробничими

процесами, процесами модернізації і переозброєння техніко-технологічної бази. Відсутність стратегічної орієнтації виробництва, використання застарілих техніки та технологій, зношеність обладнання, низький рівень матеріальної та науково-технічної бази – проблеми, що мають прямий вплив на якість продукту, що випускається. Низький інноваційний потенціал впливає з перерахованих чинників, що також пов'язано з браком інформації про нові технології.

До виробничо-технологічних чинників, що сприяють інноваційній активності підприємства доцільно віднести наявність наукових досліджень і розробок; заміна та (або) ремонт зношеного обладнання; використання передової техніки та технологій; підвищення гнучкості виробничих процесів; зростання виробничих потужностей; зростання рівня автоматизації виробництва; використання передових методів організації виробництва, праці та управління; поліпшення умов праці.

На останньому етапі доцільно визначити соціальні чинники, що впливають на інноваційну активність підприємства (рис. 4).

Рис. 4. Соціальні чинники впливу на інноваційну активність підприємств

Суперечливе ставлення до нового є одним із чинників, що стримують інноваційну активність і виникають, коли на першому етапі впровадження нововведення певні його елементи здаються абсурдними і неможливими до виконання, а в процесі практичного використання полегшують трудову діяльність і підвищують ефективність виконання того чи іншого процесу.

Демографічний (віковий) розрив сприйняття інновацій стримує інноваційний прорив. Більш літні представники апарату управління в більшій мірі є консерваторами, ніж керівники більш молодого віку. Це характеризується психологічними особливостями особистості, здатністю здійснення ризикованої діяльності та постановкою амбітних цілей і потребують витрат певних зусиль.

Необхідність перенавчання, підвищення кваліфікації персоналу, що працює з інноваціями, також стримує інноваційну активність. У працівників підприємств, в яких реалізуються інноваційні проекти, виробляється негативне ставлення до нововведення, оскільки його впровадження і використання передбачає додаткові витрати людських ресурсів, пов'язаних з навчанням.

Часовий чинник характеризується тим, що може пройти досить великий проміжок часу між моментом створення нововведення і моментом, коли нововведення зможе приносити видиму практичну користь.

Екологічний бар'єр, заснований на психології, призводить до стримування використання нових технологій, а також проведення досліджень, оскільки користувачі та

творці інноваційного продукту можуть піддаватися атаці “зелених”, які наголошують про негативний вплив процесів, пов’язаних з подальшим технологічним розвитком суспільства, на навколишнє середовище.

Серед соціальних чинників, що сприяють інноваційній активності підприємств, слід виділити готовність до здійснення інноваційного прориву та прагнення до нового, що характеризуються особливістю людського мислення. Варто відмітити, що використання нововведень на підприємстві позитивно впливає на його імідж. Тому створення інноваційних видів продукції, впровадження нових технологій та бажання їх використовувати можна розглядати як здатність створити та підтримувати імідж підприємства.

Патріотизм – важливий чинник сприяння інноваційної активності, що є характерним для науковців і дослідників нашої держави та передбачає наявність у них внутрішньої особистісної мотивації для здійснення дослідження та нововведень на батьківщині, незважаючи на існування пропозицій роботи відкриття за кордоном.

Висновки. Отже, виокремлення політичних, економічних, виробничо-технологічних і соціальних чинників, що впливають на інноваційну активність підприємств, дозволить виявити проблеми та напрями підвищення ефективності їх інноваційної діяльності. Визначення чинників, що сприяють інноваційній активності підприємств, дасть змогу в майбутньому побудувати ефективну стратегію інноваційного розвитку не тільки окремих суб'єктів господарювання, але й регіонів, і держави в цілому. Виокремлення чинників, що стримують інноваційну активність підприємств, є необхідним для проведення їх детального аналізу та пошуку шляхів їх усунення в перспективі.

Список використаних джерел

1. Ховрак І. В. Інвестиційна активність вітчизняних підприємств: сучасний стан та проблеми розвитку / І. В. Ховрак, П. С. Мельничук // Вісник ЧТЕІ. – Економічні науки. – 2011. – Вип. 2 (42). – Ч. 1. – С. 221–226.
  2. Грановська В. Г. Інноваційний розвиток аграрних підприємств як складова їх конкурентоспроможності / В. Г. Грановська // Наукові праці ПДАА. Економічні науки. – 2012. – Вип. 4. – Т.2. – С. 105–109.
  3. Гриньова В. М. Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств : [монографія] / В. М. Гриньова, О. В. Козирєва. – Х. : “ІНЖЕК”, 2006. – 192 с.
  4. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : [підруч.] / Федулова Л. І. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.
  5. Міщенко А. П. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / Міщенко А. П. – К. : “Центр навчальної літератури”, 2004. – 366 с.
  6. Закону України “Про інноваційну діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
-